

LIBRIS

We know
books

**REVISTA ROMÂNĂ DE
DREPT EUROPEAN**

ROMANIAN REVIEW OF EUROPEAN LAW

1/2023

Wolters Kluwer
Romania

DOCTRINĂ

13 Koen LENAERTS

Curtea de Justiție a Uniunii Europene și independența judiciară

26 Paul CRAIG

Trimiteri preliminare și actul clar: instanțe naționale, avocatul general și Curtea de Justiție a Uniunii Europene

42 Sara IGLESIAS SÁNCHEZ

Trimiteri preliminare în fața Tribunalului Uniunii Europene. Ultima frontieră a reformării sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene?

55 Chiara AMALFITANO

Viitorul trimerilor preliminare în sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene

66 Robert SCHÜTZE

Viitorul Uniunii și pentru Uniune: Câteva reflecții după Brexit

74 Anamaria GROZA

Denegarea de dreptate în contextul (ne)aplicării dreptului Uniunii Europene. O analiză a cauzei Spasov împotriva României sau despre contribuția Curții Europene a Drepturilor Omului la aplicarea dreptului Uniunii Europene

84 Daniel-Mihail ȘANDRU

Inteligența artificială și protecția datelor cu caracter personal în Uniunea Europeană

92 Ioana RUSU

Consimțământul: un ingredient esențial pentru cookie?

JURISPRUDENȚA INSTANȚELOR UNIUNII EUROPENE

117 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 21 ianuarie 2020, cauza C-274/14, *Banco de Santander*, EU:C:2020:17

121 CJ, Camera a zecea, hotărârea din 22 ianuarie 2020, cauza C-32/19, *Pensionsversicherungsanstalt*, EU:C:2020:25

124 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 31 ianuarie 2020, cauza C-457/18, *Republica Slovenia/ Republica Croația*, EU:C:2020:65

128 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 4 februarie 2020, cauzele conexe C-515/17 P și C-561/17 P, *Uniwersytet Wrocławski/REA*, EU:C:2020:73

131 CJ, Camera a șasea, ordonanța din 13 februarie 2020, cauza C-376/19, *MAK TURS*, EU:C:2020:99

133 CJ, Camera a cincea, hotărârea din 27 februarie 2020, cauza C-836/18, *Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real*, EU:C:2020:119

137 CJ, Camera întâi, hotărârea din 4 martie 2020, cauza C-183/18, *Bank BGŻ BNP Paribas*, EU:C:2020:153

141 CJ, Camera a doua, hotărârea din 12 martie 2020, cauza C-659/18, *VW*, EU:C:2020:201

144 CJ, Camera întâi, hotărârea din 19 martie 2020, cauza C-406/18, *PG/Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, EU:C:2020:216

- 147** CJ, Camera întâi, hotărârea din 19 martie 2020, cauza C-564/18, *LH/Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, EU:C:2020:218
- 151** CJ, Camera a treia, hotărârea din 2 aprilie 2020, cauzele conexate C-715/17, C-718/17 și C-719/17, *Comisia Europeană/Republica Polonă, Ungaria, Republica Cehă*, EU:C:2020:257
- 156** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 2 aprilie 2020, cauza C-897/19 PPU, *I.N./Ruska Federacija*, EU:C:2020:262
- 160** CJ, Marea Cameră, hotărârea din 23 aprilie 2020, cauza C-507/18, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI*, EU:C:2020:289

VARIAE**167 Dacian DRAGOȘ, Bogdana NEAMȚU**

Deferența instanțelor judecătorești române față de administrație când vine vorba despre cunoștințele științifice

LBRIS

We know
books

DOCTRINĂ

Curtea de Justiție a Uniunii Europene și independența judiciară*

Koen LENAERTS**

ABSTRACT

The article aims to provide a clear and convincing answer to several questions that have been a permanent topic of discussion since the Court of Justice delivered its judgment in case of „Portuguese judges” in 2018. If the constitutions of the member states guarantee the independence of the judiciary, is there also a need for special protection afforded by European Union law? What justification does such supranational protection have? And if so, how should Union law protect the independence of national courts? These questions should not only awaken the interest of lawyers, but also of the general public, since the answer to them defines our identity as Europeans.

Keywords: *Court of Justice of the European Union, judicial independence, rule of law, effective judicial protection, preliminary references*

REZUMAT

Articolul urmărește să ofere un răspuns clar și convingător la câteva întrebări care au reprezentat un permanent subiect de discuție din momentul în care Curtea de Justiție a pronunțat hotărârea sa în cauza „judecătorilor portughezi”, în 2018. Dacă constituțiile statelor membre garantează independența justiției, este oare necesară și o protecție specială conferită de dreptul Uniunii Europene? Ce justificare are o astfel de protecție supranațională? Și în caz afirmativ, cum ar trebui dreptul Uniunii să protejeze independența instanțelor judecătorești naționale? Aceste întrebări nu ar trebui să trezească doar interesul juriștilor, ci și al publicului larg, întrucât răspunsul la ele ne definește identitatea ca europeni.

Cuvinte-cheie: *Curtea de Justiție a Uniunii Europene, independența judiciară, stat de drept, protecție jurisdicțională efectivă, mecanismul trimerilor preliminare*

* Articolul, purtând titlul „*El Tribunal de Justicia de la Unión Europea y la independencia judicial*”, constituie discursul de încheiere a ediției I a premiului „Gil Carlos Rodríguez Iglesias”, instituit de Asociación Española para el Estudio del Derecho Europeo (Asociația Spaniolă pentru Studiul Dreptului European) și a fost publicat în *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, nr. 72, 2022, pp. 351-368, putându-se consulta la <https://recyt.fecyt.es/index.php/RDCE/article/view/94991> Articolul se republică în traducere cu acordul autorului său, căruia colegiul de redacție al R.R.D.E. îi mulțumește. [Traducere de Alexandra Cerasela Pană.]

** Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene și profesor de dreptul Uniunii Europene la Universitatea din Leuven. Toate opiniile exprimate aici sunt opiniile personale ale autorului.

Înainte de a-mi începe discursul de încheiere, trebuie să mărturisesc că mi-ar fi plăcut foarte mult să fiu la Madrid împreună cu voi toți. Sper și doresc ca starea sanitară să se îmbunătățească în următoarele luni pentru a putea trăi mai liniștiți această nouă normalitate cu care ne confruntăm.

Am avut întotdeauna o mare stimă pentru Gil Carlos și îmi voi aminti cu drag activitatea pe care el a desfășurat-o la Curtea de Justiție. Sunt sigur că atât cea de-a doua ediție a seminarului care îi poartă numele, cât și prima gală a premiului omonim [Gil Carlos Rodríguez Iglesias; n.tr.] pentru cea mai bună teză de doctorat vor contribui la perpetuarea moștenirii pe care ne-a lăsat-o.

Permiteți-mi, așadar, să felicit Centrul de Studii Politice și Constituționale, Asociația Spaniolă pentru Studiul Dreptului European (AEDEUR) și Revista de drept comunitar european pentru organizarea acestui eveniment și pentru stimularea studiului dreptului Uniunii într-o țară atât de importantă pentru construcția europeană precum este Spania.

Organizatorii m-au rugat să susțin un discurs pentru a încheia această conferință. Am ales o temă de mare actualitate și importanță pentru dreptul Uniunii care, în plus, a fost mereu prezentă, într-un fel sau altul, la diferitele mese rotunde organizate ieri și astăzi. M-am oprit la jurisprudența Curții de Justiție referitoare la independența judiciară.

Independența justiției este o garanție esențială pentru buna funcționare, consolidarea și supraviețuirea societăților democratice. Fără judecători independenți, puterile publice ar avea mână liberă să se manifeste arbitrar fără a fi trase la răspundere. Fără judecători independenți, nu ar exista o protecție judiciară efectivă a libertăților și drepturilor elementare. Fără judecători independenți, nimic nu poate împiedica o exercitare haotică a puterii în care domnia legii nu este altceva decât o utopie îndepărtată, iar tirania majorității politice a momentului devine o realitate constantă.

Pentru a garanta respectarea statului de drept și a principiilor democratice, judecătorii și procurorii trebuie să fie, după cum se stipulează clar în Constituția spaniolă, la art. 117, „independenți, inamovibili, responsabili pentru actele lor și supuși exclusiv legii”. Recunoașterea și garantarea acestei independențe de Constituția spaniolă nu reprezintă ceva inedit în sistemul juridic spaniol și nici nu poate fi considerată o inovație. Dimpotrivă, o astfel de recunoaștere este inspirată din tradițiile constituționale comune tuturor statelor membre și face parte din moștenirea democratică a tuturor europenilor. De fapt, toate constituțiile statelor membre, fără excepție, impun o justiție independentă^[1].

În acest context, dacă constituțiile statelor membre garantează independența justiției, este oare necesară și o protecție specială conferită de dreptul Uniunii Europene? Ce justificare are o astfel de protecție supranațională? Și în caz afirmativ, cum ar trebui dreptul Uniunii să protejeze independența instanțelor judecătorești naționale?

[1] A se vedea, în acest sens, următoarele articole din constituțiile naționale: Germania (art. 97), Austria (art. 87), Belgia (art. 151), Bulgaria (art. 117), Croația (art. 115), Cipru (art. 30); Republica Cehă (art. 81); Danemarca (art. 62); Slovacia (art. 141), Slovenia (art. 125), Spania (art. 117), Estonia (art. 146); Finlanda (art. 3); Franța (art. 64); Grecia (art. 87); Ungaria (art. 26); Irlanda (art. 35); Italia (art. 104), Letonia (art. 83), Lituania (art. 109); Luxemburg (art. 91), Malta (art. 39), Țările de Jos (art. 117), Polonia (art. 173), Portugalia (art. 203), România (art. 124) și Suedia (cap. 11, art. 2).

Discursul meu urmărește, așadar, să ofere un răspuns clar și convingător la aceste întrebări, care au reprezentat un permanent subiect de discuție din momentul în care Curtea de Justiție a pronunțat deja celebra sa hotărâre în cauza „judecătorilor portughezi”^[2]. Aceste întrebări nu ar trebui să trezească doar interesul juriștilor care sunt prezenți astăzi aici, alături de noi, ci să intereseze și publicul larg, întrucât răspunsul pe care îl oferim ne definește identitatea ca europeni.

II. De ce dreptul Uniunii Europene protejează independența justiției?

Pentru a înțelege motivele pentru care dreptul Uniunii protejează independența instanțelor naționale, trebuie să ne amintim că Uniunea Europeană este o „uniune de drept”, în care prevalează respectarea tratatelor fondatoare^[3]. Respectarea statului de drept este așadar o valoare fundamentală a ordinii juridice a Uniunii Europene, care se reflectă la art. 2 TUE.

În accepțiunea sa de bază, respectarea statului de drept presupune că nici statele membre, nici instituțiile europene, nici cetățenii nu sunt deasupra legii. Pe de o parte, statele membre trebuie să respecte toate obligațiile ce le revin în temeiul dreptului Uniunii, fiind interzisă orice măsură unilaterală care afectează respectarea obligațiilor menționate. Pe de altă parte, instituțiile europene pot acționa doar cu respectarea competențelor care le sunt atribuite prin tratate. Pentru Curtea de Justiție, aceasta înseamnă că trebuie să asigure o protecție jurisdicțională efectivă, fără a depăși însă limitele competențelor sale jurisdicționale.

Având în vedere că dreptul Uniunii se caracterizează prin recunoașterea unor drepturi subiective persoanelor, respectarea statului de drept implică protejarea efectivă a acestor drepturi subiective. După cum ne arată celebra hotărâre *van Gend & Loos*^[4], această protecție efectivă nu revine exclusiv în sarcina Comisiei Europene, care are capacitatea de a sesiza Curtea de Justiție, ci este și la îndemâna instanțelor judecătorești naționale. În fața acestora din urmă, „justițiabilii au dreptul de a contesta în justiție legalitatea oricărei decizii sau a oricărui act național referitor la aplicarea în privința lor a unui act al Uniunii”^[5].

Acest sistem de „dublă supraveghere” presupune că instanțele naționale sunt împuternicite să ofere un răspuns eficient la încălcările dreptului Uniunii comise de statele membre. Întrucât aplicarea dreptului Uniunii este în mare măsură descentralizată, tratatele și, în special, art. 19 TUE obligă statele membre să „stabilească căile de atac necesare pentru a asigura o protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii”.

Până de curând, simpla existență a unor căi de atac efective era considerată suficientă în sine pentru a garanta primatul, unitatea și eficacitatea dreptului Uniunii. Pentru a garanta eficacitatea deplină a dreptului Uniunii, se considera totuși că era suficientă epurarea sistemelor juridice ale statelor membre de norme care, de exemplu, împiedicau judecătorii naționali să faciliteze

^[2] Hotărârea din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117.

^[3] A se vedea hotărârile din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, pct. 31 și jurisprudența citată, precum și din 25 iulie 2018, *Ministerul Justiției și Egalității (Deficiențele sistemului judiciar)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pct. 49.

^[4] Hotărârea din 5 februarie 1963, *van Gend & Loos*, 26/62, EU:C:1963:1.

^[5] A se vedea hotărârea din 24 iunie 2019, *Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme)*, C-619/18, EU:C:2019:531, pct. 46.

accesul la justiție^[6], sau că era suficientă completarea reglementărilor menționate cu anumite căi de atac, cum ar fi, de exemplu, răspunderea extracontractuală a legiuitorului sau acordarea de măsuri asigurătorii^[7].

Aceasta explică de ce Curtea de Justiție s-a concentrat pe eficacitatea căilor de atac pe care instanțele naționale trebuie să le ofere, în loc să protejeze independența lor. Atât dezbaterile de ordin teoretic, cât și jurisprudența Curții au abordat problema complexă a identificării echilibrului corect între, pe de o parte, principiul autonomiei procesuale și, pe de altă parte, principiile echivalenței și eficacității^[8].

Este adevărat că principiul independenței judiciare a fost examinat în trecut de Curtea de Justiție. Această examinare a intervenit drept condiție prealabilă pe care instanța de trimitere trebuia să o respecte pentru a avea acces la mecanismul trimiterii preliminare. Cu toate acestea, examinarea era efectuată atunci când organul de trimitere nu aparținea sistemului judiciar al statului membru în cauză.

Jurisprudența menționată anterior nu examinează însă situațiile în care puterea legislativă și puterea executivă subminează independența judecătorilor. Poate că, pentru a-l parafraza pe Stefan Zweig din „Lumea de ieri”^[9], politicienii nici nu ar fi visat să amenințe vreodată independența judecătorilor, deoarece aceștia reprezintă aceeași parte esențială a patrimoniului nostru european.

De fapt, piața unică internă a Uniunii nu ar fi putut fi construită fără judecători naționali independenți, care să garanteze efectul deplin al libertăților fundamentale. Întrucât cetățenii care și-au exercitat libertatea de circulație nu se bucură, în general, de reprezentare politică în statul membru gazdă, respectarea drepturilor lor poate impune accesul la o instanță independentă și imparțială care să le ofere căi de atac eficiente. Atunci când aceste drepturi intră în conflict cu deciziile majorității politice a momentului, respectarea statului de drept obligă această majoritate să respecte hotărârile instanțelor de judecată. Instanțele naționale au contribuit, în acest fel, la demontarea legilor protecționiste, fie prin aplicarea dispozițiilor tratatelor [Uniunii Europene] referitoare la libera circulație, fie prin aplicarea dreptului secundar.

De asemenea, Curtea de Justiție a subliniat recent că o justiție independentă, ca expresie a valorii respectării statului de drept, are importanță crucială pentru garantarea protecției bugetului Uniunii și a intereselor sale financiare. Curtea a subliniat legătura existentă între respectiva valoare, pe de o parte, și însăși identitatea Uniunii ca ordine juridică comună, pe de altă parte.

^[6] A se vedea, de exemplu, hotărârea din 15 mai 1986, *Johnston*, 222/84, EU:C:1986:206.

^[7] A se vedea, de pildă, hotărârile din 5 martie 1996, *Brasserie du pêcheur și Factortame*, C-46/93 și C-48/93, EU:C:1996:79, și din 19 iunie 1990, *Factortame și alții*, C-213/89, EU:C:1990:257.

^[8] A se vedea, de exemplu, C. Kakouris, *Do the Member States possess judicial procedural autonomy?*, în *CML Rev*, vol. 34, 1997, pp. 1389-1412; S. Prechal, *Community Law in National Courts: the lessons from Van Schijndel*, în *CML Rev*, vol. 35, 1998, pp. 681-706; W. Van Gerven, *Of Rights, Remedies and Procedures*, în *CML Rev*, vol. 37, 2000, pp. 501-536; M. Dougan, *National remedies before the Court of Justice: Issues of Harmonisation and Differentiation*, Hart Publishing Oxford, 2004.

^[9] S. Zweig, *El mundo de ayer: memorias de un europeo*, Acantilado, Madrid, 2012, traducere din limba germană (*Die welt von gestern: erinnerungen eines europäers*, Bermann-Fischer Verlag AB, Stockholm, 1942) [*Lumea de ieri. Amintirile unui european*, Humanitas, București, 2012; n.tr.].

Prin două hotărâri pronunțate de Curtea de Justiție în plen au fost respinse acțiunile în anulare formulate de Ungaria și, respectiv, Polonia împotriva Regulamentului 2020/2092^[10] privind un regim general de condiționalitate pentru protecția bugetului Uniunii^[11]. Regulamentul 2020/2092 condiționează obținerea finanțării din bugetul Uniunii de respectarea de către statul membru în cauză a principiilor statului de drept, printre care se evidențiază accesul la instanțe de judecată independente și imparțiale^[12].

În ambele cauze, s-a ridicat în special problema dacă Uniunea avea competența de a adopta Regulamentul 2020/2092, care, în calitate de normă juridică cu caracter financiar, are sarcina de a proteja bugetul Uniunii. Curtea de Justiție a răspuns afirmativ la această întrebare, indicând că regulamentul menționat nu se aplică tuturor încălcărilor principiilor statului de drept. Dimpotrivă, domeniul său de aplicare este limitat la acele încălcări care afectează – sau amenință să afecteze – grav, într-un mod direct, gestionarea corectă a bugetului Uniunii sau protecția intereselor sale financiare^[13].

Se ridică totodată și întrebarea dacă Uniunea ar putea adopta un mecanism de condiționalitate cu caracter orizontal, potrivit căruia, pentru a avea acces la finanțare din partea Uniunii, statul membru în cauză trebuie să respecte valorile specifice statului de drept în toate domeniile de acțiune sau dacă, dimpotrivă, așa cum au susținut statele membre solicitante, această cerință ar fi trebuit să fie strâns legată de unul dintre obiectivele unui anumit program sau linie de acțiune a Uniunii sau de gestionarea corectă a bugetului Uniunii.

Curtea de Justiție a confirmat existența mecanismului de condiționalitate cu caracter orizontal instituit prin Regulamentul 2020/2092. În primul rând, a reamintit că Uniunea se bazează „pe premisa fundamentală potrivit căreia fiecare stat membru împărtășește cu toate celelalte state membre și recunoaște că acestea împărtășesc cu el valorile comune prevăzute la articolul 2 TUE, pe care se întemeiază Uniunea Europeană”^[14]. „Aceasta implică și justifică faptul că între statele membre există încrederea reciprocă că valorile respective vor fi recunoscute și că, prin urmare, dreptul Uniunii care le pune în aplicare va fi respectat”. Curtea de Justiție a subliniat apoi că aceste valori „definesc însăși identitatea Uniunii ca ordine juridică comună” și că, în consecință, „Uniunea trebuie să fie în măsură, în limitele atribuțiilor sale prevăzute de tratate, să apere valorile menționate”^[15]. Astfel, un mecanism de condiționalitate cu caracter orizontal, precum

^[10] Regulamentul (UE, Euratom) 2020/2092 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2020 privind un regim general de condiționalitate pentru protecția bugetului Uniunii (JO 2020, L 4331, p. 1).

^[11] A se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98.

^[12] A se vedea art. 2 lit. a) din Regulamentul 2020/2092.

^[13] A se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 119, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 139. În acest sens, Curtea de Justiție a indicat că, în conformitate cu Regulamentul 2020/2092, în cazul în care nu mai există o afectare gravă sau amenințare de afectare a bunei gestiuni a bugetului Uniunii sau a protecției intereselor sale financiare, o asemenea împrejurare ar presupune ridicarea măsurilor adoptate în baza regulamentului menționat (de exemplu, suspendarea plăților), chiar dacă ar persista încălcările principiilor statului de drept. În acest sens, a se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 113, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 135.

^[14] A se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 125, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 143.

^[15] *Ibidem*.

cel instituit prin Regulamentul 2020/2092, se poate fundamenta pe respectarea valorilor statului de drept^[16].

În sfârșit, Curtea de Justiție a subliniat că bugetul Uniunii este unul dintre principalele instrumente care permit manifestarea principiului solidarității, menționat la art. 2 TUE. La rândul său, „punerea în aplicare a acestui principiu, prin intermediul bugetului respectiv, se întemeiază pe încrederea reciprocă dintre statele membre în utilizarea responsabilă a resurselor comune înscrise în bugetul în cauză”. Buna gestionare a resurselor financiare și interesele financiare ale Uniunii pot fi totuși grav afectate de încălcările principiilor statului de drept săvârșite într-un stat membru, întrucât astfel de încălcări ar pune sub semnul întrebării utilizarea responsabilă a acestor resurse. Pentru a fi mai precisă, Curtea de Justiție a subliniat în ambele hotărâri importanța unui control jurisdicțional efectiv, prin instanțe independente și imparțiale, menit să garanteze respectarea dreptului Uniunii. În lipsa unui astfel de control, nu s-ar putea garanta respectarea de cheltuielile înscrise în bugetul Uniunii a tuturor condițiilor de finanțare prevăzute de dreptul european și, prin urmare, că ele răspund obiectivelor urmărite de Uniune prin finanțarea acestor cheltuieli. În consecință, o astfel de încălcare a valorilor statului de drept subminează încrederea reciprocă între statele membre și constituie un obstacol în calea aplicării principiului solidarității în Uniunea Europeană^[17].

Precum Spania a demonstrat în mod exemplar, tranziția către democrație deschide calea integrării europene. Orice stat european care dorește să adere la Uniune trebuie să susțină tradițiile constituționale comune statelor membre, garantând respectarea principiilor democratice, a drepturilor fundamentale și a statului de drept. Hotărârea Curții de Justiție în cauza *Wightman și alții* arată clar că aderarea la Uniunea Europeană este un act liber și suveran al statului european în cauză^[18]. Atunci când un stat decide totuși să devină parte a familiei europene, el trebuie să respecte un set de valori comune. Din momentul aderării, acel stat trebuie să-și onoreze, fără întrerupere, angajamentul ferm față de democrația liberală, drepturile fundamentale și statul de drept. După cum ne spune Curtea de Justiție în hotărârea *Republika*, odată intrat în Uniune, nu există cale de întoarcere: dreptul Uniunii se opune cu forță regresului valorilor comune^[19].

În „Lumea de ieri”, fiecare stat membru a pornit într-o călătorie cu sens unic către un proces democratic din ce în ce mai consolidat, care nu a fost nici contestat, nici discutabil. La fel, principiul independenței judiciare a constituit o „linie roșie” pe care niciun politician, oricât de popular sau populist, nu ar îndrăzni să o treacă. Se credea în premisa conform căreia toate guvernele statelor membre ar susține mottoul „avem încredere în instanțele de judecată” pentru a impulsiona integrarea europeană. Din păcate, realitatea de astăzi este cu totul alta, arătând că această premisă nu poate fi considerată de la sine înțeleasă și respectată.

Alexander Hamilton scria, în urmă cu mai bine de două secole, că puterea judecătorească este cea mai puțin periculoasă dintre puterile statului („*the least dangerous branch*”), lipsită de puterea

[16] A se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 127 și 128, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 145 și 146.

[17] A se vedea hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 129, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 147.

[18] Hotărârea din 10 decembrie 2018, *Wightman și alții*, C-621/18, EU:C:2018:999.

[19] Hotărârea din 20 aprilie 2021, *Republika*, C-896/19, EU:C:2021:311.

banilor și de puterea sabiei^[20]. Hotărârile judecătorești se bucură de autoritate și legitimitate datorită imparțialității și independenței judecătorilor, precum și calității raționamentului subiacent lor. Acum, ce ar trebui să facem atunci când puterea executivă și puterea legislativă a unui stat membru se amestecă în mod nejustificat în procedurile judiciare, subminând independența propriilor instanțe?

Atacul asupra justiției poate deschide o criză constituțională fără precedent în statul membru în cauză, deoarece slăbește statul de drept și drepturile fundamentale. Democrația este slăbită progresiv pe măsură ce limitele dintre politic și justiție sunt estompate, punând în pericol principiul separației puterilor^[21]. Justiția încetează să mai fie o realitate tangibilă și devine o promisiune goală.

O astfel de criză nu se limitează doar la teritoriul statului membru în cauză, ci mai degrabă efectele sale transfrontaliere și valul său de șoc slăbesc bazele sistemului de protecție jurisdicțională al Uniunii. Din jurisprudența Curții de Justiție reiese clar că adoptarea unor măsuri naționale care subminează independența justiției afectează trei aspecte esențiale ale acestui sistem^[22].

În primul rând, dacă instanțele naționale încetează să mai fie independente, acestea nu mai pot oferi protecție jurisdicțională efectivă^[23]. Pentru a garanta această funcție, judecătorii trebuie să-și exercite „funcțiile jurisdicționale cu deplină autonomie, fără a fi supuși vreunei relații ierarhice sau de subordonare față de terți și fără a primi ordine sau instrucțiuni de orice fel”^[24]. Ei trebuie să judece și să pună în executare hotărârile judecătorești fără teama unor eventuale represalii și fără a fi nevoie să fie recompensați de puterile publice ale statului, recompensă ce le-ar pune sub semnul întrebării imparțialitatea. Astfel, deși instanțele naționale dispun, în conformitate cu dreptul Uniunii, de diverse căi de atac și garanții procesuale, adevărul este că respectivele instanțe se vor abține să le utilizeze, dacă acest demers dă naștere unor presiuni nejustificate din partea puterii executive sau legislative.

Fără o independență a instanțelor de judecată, nu există căi de atac efective, iar fără căi de atac efective, nu există drepturi.

[20] A. Hamilton, *Federalist Paper n.º 78*, în A. Hamilton, A. Madison, J. Jay, *The Federalist Papers*, Oxford University Press, Oxford, 2008, pp. 380-420.

[21] A se vedea, de exemplu, hotărârile din 20 aprilie 2021, *Repubblika*, C-896/19, EU:C:2021:311, pct. 54, din 15 iulie 2021, *Comisia/Polonia (Regimul disciplinar al judecătorilor)*, C-791/19, EU:C:2021:596, pct. 96, din 6 octombrie 2021, *W.Ż. (Camera de control extraordinar și cauze publice a Curții Supreme de Justiție – Numire)*, C-487/19, EU:C:2021:798, pct. 127, și din 16 noiembrie 2021, *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim și alții*, C-748/19-C-754/19, EU:C:2021:931, pct. 68.

[22] A se vedea, de pildă, hotărârile din 9 iulie 2020, *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, pct. 45, și din 25 iulie 2018, *Ministerul Justiției și Egalității (Deficiențele sistemului judiciar)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pct. 60.

[23] Protecția menționată este „inerentă statului de drept” (a se vedea, în acest sens, hotărârile din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, pct. 36, din 25 iulie 2018, *Ministerul Justiției și Egalității (Deficiențele sistemului judiciar)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pct. 51, și din 18 mai 2021, *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” și alții*, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19, EU:C:2021:393, pct. 189) și „are o importanță esențială în calitate de garant al protecției ansamblului drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii” (a se vedea, de exemplu, hotărârea din 24 iunie 2019, *Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme)*, C-619/18, EU:C:2019:531, pct. 58).

[24] A se vedea hotărârea din 19 septembrie 2006, *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, pct. 51. A se vedea, de asemenea, hotărârile din 19 noiembrie 2019, *A.K. și alții (Independența Camerei Disciplinare a Curții Supreme)*, C-585/18, C-624/18 și C-625/18, EU:C:2019:982, pct. 121, și din 21 ianuarie 2020, *Banco de Santander*, C-274/14, EU:C:2020:17, pct. 57 și jurisprudența citată.